

Mektuplar: Hayat, Siyaset ve Bilim, Max Weber, Albaraka Yayınları (2023), 356 Sayfa

Merve TÜZÜNOĞLU*

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Öz

Bu çalışma, Max Weber'in dostlarına ve ailesine yönelik kaleme aldığı mektuplar aracılığıyla onun kişisel hayatına dair anekdotlar ile siyasete ve bilime bakışını öğrenmemizi sağlayan "Max Weber: Mektuplar – Hayat, Siyaset ve Bilim" isimli eseri inceleme ve değerlendirme amacı taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler

Weber, Siyaset, Bilim.

Abstract

This study aims to evaluate the book titled *Max Weber: Letters – Life, Politics, and Science*, which allows us to gain insight into Weber's personal life through anecdotes, as well as his views on politics and science, conveyed in the letters he wrote to his friends and family.

Keywords

Weber, Politics, Science.

* Doktora Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, merve.tuzunoglu@gmail.com, ORCID:0000-0001-6175-9801

Giriş

Weber ile ilgili Türkçe'ye en son kazandırılan eser iki cilt halinde yayımlanan seçme mektuplardır. Birinci cilt "Max Weber Seyehat Mektupları 1877-1914" ismiyle yayımlanırken, ikinci cilt ise "Max Weber Mektuplar Hayat, Siyaset ve Bilim" ismiyle yayımlanmıştır. Bu değerlendirme yazısının kapsamı ikinci cilt üzerinedir ancak her iki cildin ortak özelliği Türk sosyal bilim dünyasının önde gelen isimlerinden Weber'in hayatına şahitlik etmemizi sağlamasıdır.

İkinci cilt; meslek olarak bilim adamlığı kimliği ile başlamakta ardından Weber'in hayatı, siyasi süreci ve bilim hayatı şeklinde devam etmektedir. Mektuplar sayesinde Weber'in annesi, kardeşi, babaannesi, müstakbel eşi, siyasi ve akademik camianın önde gelen isimleri ile olan yazışmaları; onun duygu dünyasına, yaşamına, bilimsel ve siyasal düşüncelerine hatta önde gelen isimlerle tartışmalarına tanık olmayı sağlamaktadır. Örneğin; Max Weber'in gazeteci Friedrich Blank'e yönelik 27 Ocak 1911 yılında kaleme aldığı mektubunda, Heidelberg'de Wilhelm Windelband'ın öğrencisi Arnol Ruge ile olan bir gerilimlerinden bahsettiğini görülmektedir. Bu gerilimin sebebi olarak da kadın hakları aktivisti olarak bilinen eşi Marianne Weber'in Heidelberge'deki başını çektiği hareket hakkında Ruge'un aşağılayıcı ifadelerde bulunmuş olmasıdır (s. 298). Weber'in 13 Eylül 1907 tarihli mektubunda ise, psikiyatrist Otto Grob'un Sigmund Freud hakkında kaleme aldığı makalenin, Max Weber tarafından Edgar Jaffé ve Werner Sombart ile birlikte düzenlenen "Sosyal Bilimler ve Sosyal Politika Arşivi"ne dahil edilmesine ilişkin görüşleri yer almaktadır (s. 88).

Türk sosyal bilim dünyasında Weber, "Kapitalizm Ruhu ve Protestan Ahlakı", "Ekonomi ve Toplum", "Toplumsal İş bölümü" gibi Türkçeye kazandırılan temel eserler üzerinden tanınmaktadır. Weber'in kaleme aldığı mektuplar, kişisel ifadelerinin güçlü yazarlık kabiliyetiyle birleşmesi sayesinde, hayatına dair derinlikli bir yolculuk yapmamıza imkân tanımaktadır. Bu kapsamda, Weber'in mektupları son derece açıklayıcı ve tasvir edici içeriğe sahiptir. Weber'i mektup yazmaya motive eden temel nedenin ne olduğu yönündeki soru, eseri okumaya başlamadan önce muğlak iken; ilerleyen sayfalarda, dönemin koşulları içinde, zengin ve eğitilmiş üst düzey ailelerde aile üyeleriyle ayrıntılı ve dilsel açıdan son derece ağıdalı bir üslupla yazışmanın neredeyse zaruri bir durum olduğu öğrenilmektedir. Bir başka ifadeyle, mektup; aile üyeleri arasında bağın devamını sağlaması açısından son derece işlevsel bir yöntemdir. Weber'in güçlü gözlem yeteneği ile ağır ve tasvir edici bir üslup kullanma becerisinin, bu yazışma zorunluluğunun bir sonucu olarak gelişmiş olabileceği düşünülmektedir.

Weber, siyasi alanda otoriteye sahip bir entelektüeldir. Meslek olarak bilim adamlığı olarak isimlendirilen ilk bölümde Weber'in bir siyasetçi olarak anılmak istenmediğini, bilim adamlığı sıfatını kendisine daha çok yakıştırdığını öğrenmekteyiz. Bu okuyucuya son derece şaşırtıcı gelebilecek bir bilgidir. Çünkü Weber, Alman Demokrat Partisinin üyeliğini yapmış ve kararlı seçim kampanyaları yürütmüş bir isimdir. Siyasete yakından ilgisinin aileden aşinalık olduğunu ve hatta babasının Berlin Belediye Meclis üyesi ve Alman Parlamantosunun liberal üyesi olduğunu yine mektuplar sayesinde öğrenmekteyiz. öğrenmekteyiz. Weber'in siyasi alandaki etkinliğinde, sahip olduğu sosyal ve kültürel sermayenin yanı sıra ekonomik sermayesinin varlığının da son derece önem arz ettiği bir gerçekliktir.

İkinci bölüm, Weber'in özel hayatı üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu bölümde okuyucuyu, babaannesine yönelik kaleme aldığı bir mektup karşılamaktadır. Peşinden ise kış gününde annesine yönelik kaleme aldığı bir başka mektup... Bu mektupta son derece çarpıcı ifadeler yer almaktadır. "Profesörlere olan saygı yaşıyla aynı oranda artmaz". Weber'e bu cümleyi yazdıran temel neden ise, güç ise, Heidelberg'de aldığı derslerden birisinin, son derece verimsiz ilerlemiş olmasıdır. Heidelberg'de aldığı ve kendince eleştiride bulunduğu derslerin ne denli etkili olduğu bilinmese de ilerleyen sayfalarda kendisinin de gerçek bir akademisyen olup olmadığı yönünde iç muhasebesini arkadaşı Emmy Baumgarten'e 18 Şubat 1892 tarihli kaleme aldığı mektubunda ifade ettiği görülmektedir.

"Ben gerçek bir akademisyen değilim; her ne kadar bölümünün kişinin bunu ancak tüm kişiliğini adayarak başarılı bir şekilde yapabileceği anlamına geldiğinin farkında olsam da bilimsel faaliyet benim için boş zamanları doldurma kavramına çok sıkı bir şekilde bağlı. Hocalık mesleğinin pedagojik yönünün bana pratik olarak aktif olmak gibi vazgeçilmez bir duygu vereceğini umuyorum, ancak işin bu yönüne hiç yatkın olup olmadığımı henüz göremiyorum ve bu açıdan şimdilik sadece deneyim kazanmaya başlaması gereken bir acemiyim" (s. 63).

İlgili bölümün ilerleyen sayfalarında bu iç hesaplaşma Weber'in kendisini bilim insanı mı yoksa siyasetçi olarak mı konumlandırmak isteyeceği sorusunu gündeme getirmektedir. Çünkü ona göre siyaset ve bilim arasında bir uzlaşma bulunmamaktadır. Siyasetçi ona göre uzlaşmaya varan kişidir, bilim insanı ise uzlaşmaya yanaşmamaktadır. Bilim insanının bilge kişiliğe sahip olduğunu belirterek akademisyenin Weber'in gözünde ne kadar kıymetli olduğunu anladığımız satırlarda bu kişinin "saçmalıklara" taviz vermeyeceğini, vermemesi gerektiğini bu sebeple de siyasi hayat ile uzlaşma içinde olamayacağından bahsetmektedir. Aynı bölümde, Weber'in o zamanki müstakbel eşi Marianne'ye yazdığı mektuplar aracılığıyla, onun duyguları ve kişiliği hakkında bilgi edinme imkânına sahip olunmaktadır. Marianne'ye yönelik samimi bir üslup ile kaleme aldığı mektuplarda, kendisinin hayli zor bir insan olduğunu, bu durumun müstakbel eşi için zorlayıcı bir durum olacağını söylemesi,

okuyucunun yüzünde ince bir tebessüm oluşturmaktadır. Mektubun devamında ortak ilgi alanlarına sahip olmanın bu zorluğu aşmakta fayda sağlayacağını da eklemektedir.

Üçüncü bölüm Weber'in siyasi hayatıyla ilgilidir. 1892 yılında Naumann ile tanışarak başlayan siyasi hayatında devam eden önemli duraklar; 1896-1899 yılları arasında Pan-Alman Birliğine üyelik, 1918'de Berlin İşçileri Bakanlığında yeni anayasa hakkında tavsiyelerde bulunacak komisyona üyelik, aynı yıl içinde Alman Kurucu Ulusal Meclisi seçimlerinde aday adaylığında başarısızlık, 1918-1919 Alman Demokrat Partisi için seçim kampanyasına dahil olmak, 1919'da "Meslek Olarak Siyaset" konulu bir konuşma, 1920 Nisan ayında ise Alman Demokrat Partisinden ayrılış şeklindedir. Alman Demokrat Partisinden ayrılış şeklindedir (s. 144).

Dördüncü ve son bölüm ise bilim başlılığını taşımaktadır. Bu bölüm içinde Weber'in filozof Heinrich Rickert'a yönelik kaleme aldığı mektup son derece heyecan uyandırıcıdır. Çünkü Weber'in önemli kavramlaştırmalarından birisi olan "ideal tip" fikrine Rickert'in katıldığını, ancak Weber'in kavramın düşünsel anlamda netleştirmesi ve çözümlememiş problemleri uyandırmayacak aşamaya gelmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca Weber'in önemli kült eserlerinden birisi olan "Protestan Ahlakı ve Kapitalizm Ruhu" isimli eserine 14 Haziran 1904 tarihli kaleme aldığı mektubunda atıfta bulunarak, sağlık durumunun değişkenlik göstermesinden dolayı eser üzerinde ara sıra çalışma imkânı bulmasından yakındığını da eklemektedir (s. 265-266). Bu bölümde Weber'in çok bilinmeyen bir özelliği diyebileceğimiz husus olarak eleştiri dilinin ağırlığı dikkat çekicidir. Bunu Werner Sombart'a yönelik 20 Aralık 1913 tarihli kaleme aldığı mektubunda açıkça görmekteyiz. Weber, bu mektubunda Sombart'ın "Modern İktisadi İnsanın Entelektüel Tarihi" adlı kitabında kendisinin Protestanlık tezi hakkında yapmış olduğu eleştiriye atıfta bulunarak adeta karşı çıkışta bulunmaktadır. İlgili mektup sadece Weber'in Protestanlık tezine karşı bir savunma değil, Sombart'ın 1911'de kaleme aldığı "Yahudiler ve Ekonomik Hayat" isimli esere de eleştiri mahiyetindedir. Weber, Sombart ile kendisini kıyaslama içine girerek bilim yapma tarzlarının birbirlerinden farklı olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca Weber'in gözünden Sombart'ın eleştirilerinin son derece kaba bir üslupla dile getirildiğini, ayrıca eserinin de yanlışlıklarla dolu olan ikinci el özelliği taşıdığına yönelik ağır bir eleştiri yönelttiği görülmektedir (s. 309-310). Aynı bölümde, Weber'in son derece insani olan sağlık kaygısı dikkat çekmektedir. Bakanlık yetkilisine yazdığı mektubunda, bir önceki yılın sert kış koşullarının sağlığını olumsuz etkilediğini ve bu mevsimde Almanya'da bulunmasının kendisini bir hayli zorladığını belirtmektedir. Bu nedenle, yaz aylarında öğretim kadrosunda yer almak istediğini ifade etmektedir.

Weber kolay anlaşılabilen bir sosyolog değildir. Bugün sosyolojide kullanılan çok sayıda kavramın zeminini oluşturmasının yanı sıra sosyolojinin alt disiplinlerinin kurulmasında da emekleri yadsınamayacak bir isimdir. Ancak bu

gerçeklik, Weber'in kolay anlaşılabilen bir sosyolog olmadığı gerçeğini değiştirmemektedir. Eserde mektuplar birbiri ile bağlantılı değildir. Çoğu mektubun hitabet bölümünden önce o mektubun niçin kaleme alındığı yazılmış olsa da bu içerikler açıklayıcı değildir. Elbette bunun çeviri ile bir ilgisi bulunmamaktadır ancak onlarca mektup içinden seçim yapılması, bağlantıları birbirinden kopartmakta ve mektubun kaleme alış nedeninin anlaşılmasına, bağlamın kopuklaşmasına neden olmaktadır. Ancak yine de Weber'in bilimsel, kişisel yolculuğuna tanık olmayı sağlayan mektuplar, şüphesiz ki bugün Weber'in ciddi çalışmalarında görülemeyen, ön plana çıkmayan yönlerini görebilmeyi sağlamaktadır. Ayrıca yaşadığı dönemin koşulları, iletişim halinde olduğu kişilere tanıklık etmek, akademik ve entelektüel gücünün arka planını kavrayabilme imkânını sağlaması açısından mektuplar, kritik önem taşımaktadır.

Kaynakça

Weber, M. (2023). Max Weber Mektuplar Hayat, Siyaset ve Bilim. Ed. (L.Sunar). Çev. (L. Sunar ve A.F. Ergün). İstanbul: Albaraka Yayınları.